

Assaig sobre l'evolució del coneixement. Algunes relacions psicodinàmiques

Revista Catalana de Psicoanàlisi, Vol. XXIX/2

Enric Mauri i Clua¹
Barcelona

El coneixement en l'ésser humà, en tant que espècie, apareixeria, en estrats successius de l'evolució, en forma de categories diferents de coneixement; les categories serien: fabril, artística, religiosa, filosòfica i científica, i eventualment una categoria emergent, intuïcional.

L'assoliment i expressió de les categories tindria un aspecte nominal i un altre factual (com en les fases de la libido). Les categories de coneixement podrien explicar la disposició diferent dels individus, i estar en el substrat de les castes socials; també seria possible una transposició entre categories i estats evolutius, en termes psicodinàmics, de l'espècie humana i l'individu humà.

Paraules clau: evolució, coneixement, manufactura, art, religió, filosofia, ciència, intuïció, libido, castes.

Des que els éssers humans han estat interessats a aprendre, a saber - i sembla que això vindria de molt lluny, si no és que els és connatural -, allò que ha estat objecte de coneixement i progressivament conegut, sembla que no haurà estat sempre considerat amb un mateix caràcter. Els coneixements - en sentit ampli i genèric -, segons llur naturalesa, i per part del subjecte o grup de subjectes de què es tracti - sigui en un sentit més vast o més restringit i en el

1. Metge psicoterapeuta. E-mail: 11367emc@comb.cat

seu context d'espai i de temps -, hauran esdevingut d'alguna manera i per alguna via distintament categoritzats (encara que això no sigui gnoseològicament explícit).

A partir d'aquesta suposició, seria possible, en una mena d'exploració "arqueològica", esbrinar una, diguem-ne, estratigrafia en l'evolució del coneixement² humà. La tesi (allò que proposo) seria que el coneixement hauria anat emergint en el pensament humà (individual i col·lectiu) de forma gradual - per altra banda com considerem inherent al "model" evolutiu³ -, podent ésser caracteritzat en unes determinades categories, en una determinada successió significativa. Així, l'objecte d'aquest estudi és l'elucidació de les pròpies categories, en la mesura de llurs hipotètiques pertinència (fent abstracció de llur nominalitat) i seqüència (en què hom les identifica i situa), i amb la també hipòtesi interpretativa corresponent, en tant i en la mesura que és contemplat des d'una perspectiva psicodinàmica.

Tanmateix, hom opta a la bestreta per algunes cauteles epistemològiques. La seqüenciació, implícitament temporal, en l'aparició de coneixements diferentment i consecutivament categoritzats, no s'hauria de fer equivalent, necessàriament, a una relació generatriu o a una gradació qualitativa entre una categoria i la següent o entre categories en general. Per altra part, situar l'emergència de distints coneixements en èpoques imprecises més o menys rerepassades, fins i tot presumint que pugui tenir alguna temporalització més o menys fonamentada, no resol amb cap seguretat una cronologia d'aquesta qüestió. De fet, és una pressuposició que hi hagi hagut una emergència tal, en un ordre tal, d'aquelles categories tals de coneixements.

També, tractant-se d'una exploració sobre el passat, seria excessiu, a més d'inútil, pretendre subrogar-se en els qui el protagonitzaren aquell passat, tot i que la mateixa - òbvia - naturalesa humana (d'aquells i de nosaltres) permeti

2. El significat amb què aquí s'empra el concepte i el mot *coneixement*, no té tant el sentit de contingut mental específic o especialitzat (encara que un cop categoritzat ho sembli), i subjecte a i validat per unes regles determinades (per exemple, les que corresponguessin al pensament/coneixement lògico-racional), sinó el sentit de contingut mental inespecífic o general, tot i que pugui ésser temàtic, més ençà o més enllà de regles o no (sí, però, en tant que pensament humà).

3. Referint-nos al "model" evolutiu, val a dir que sembla que no hi ha un total acord sobre si el curs de l'evolució es basaria o consistiria solament en una successió de petits canvis més o menys (im)perceptibles (potser previsibles en una possible línia preformulable), o inclouria no tan petits o grans "salts" (aleshores més o menys inesperats, formant part també d'una possible línia o sortint-se'n).

analogitzar les facultats i els capteniments remots i contemporanis. Així, qualsevol esment al què i el com hauria succeït (l'emergència i la categorització del coneixement) és, sols i als efectes d'aquest estudi, una eina discursiva, per altra part indispensable.

* * *

Per a una millor comprensió del que s'exposa, i per al que aquí és d'aplicació, escau enunciar que cada categoria comportaria unes característiques especials del coneixement corresponent: la manera com s'adquireix i es transmet, les premisses en què es fonamenta, les normes que en regeixen l'ús i el desenvolupament, l'objectiu al qual s'orienta, entre altres.

Al mateix temps, escau suposar que aquell qui s'aplicaria a un camp de coneixement distintivament categoritzat, no estaria exempt - potser també és obvi, però no és sobrer fer-ho notar, i diria que amb independència de les èpoques - de veure's incumbit per aquest fet, afectant, per exemple, la seva constel·lació mental, les seves adhesions personals, el seu paper social - de fet la seva vida -, etc., per efecte de la simple existència de tal categoria o de les particulars característiques que la defineixen o l'acompanyen, o se li atribueixen (!).

* * *

La recerca d'una eventual estratigrafia en l'evolució del coneixement, la drem a terme mitjançant una mena, tal com s'ha dit, d'exploració "arqueològica", en el passat i en l'aspecte que ens ocupa, de les presumptes modalitats de capteniment dels éssers humans des d'algun punt de llur origen⁴. La hipòtesi quant a l'emergència i categorització del coneixement humà emprarà - crec que inevitablement - referències o denominacions més o menys usuals, tant pel que fa a la detecció de l'emergència com a la denominació de la categoria⁵.

4. Tractant-se, com es tracta, d'una transposició laxa de la noció d'arqueologia, i atenent-hi al meu propi desconeixement, no s'hauria d'esperar una exactitud en les referències, per exemple en les taxonomies, o altres dades similars.

5. Es tractaria d'una metodologia simplement instrumental, de manera que conceptes i mots, d'entrada, no s'haurien d'entendre en un sentit *fort*, per bé que més endavant és possible que s'*enforteixin* en la mesura que hom els inclogui, més genuïnament, en alguna formulació teòrica.

Provem, doncs, de “desenterrar” aquestes modalitats de capteniment humà, en el que de coneixement, o component de coneixement, tenen.

Fa molt i molt de temps, en el nostre passat i prou a prop del - o en el mateix - origen de l'espècie (o gènere o família) humana, sembla que alguns dels coneixements d'aleshores - els únics? i hi insisteixo: en sentit genèric (veure nota 2) - podrien haver o haurien estat percebuts (és un dir, veure infra) amb tal caràcter que els podria fer o hauria fet pertànyer a una categoria que podem anomenar *fabril*. Coneixements d'aquesta categoria haurien passat o passarien a constituir, amb una consolidació i una articulació temàtiques creixents - naturalment dintre d'uns límits i un abast (com a establiment i desenvolupament) antropològics coetanis -, el que coneixem, en sentit etimològic, per *fàbrica*⁶.

Fa també molt de temps, igualment en el nostre passat, però ja ençà del nostre origen com a espècie (o gènere), sembla que alguns nous coneixements d'aleshores - junt amb i a continuació dels fabrils - podrien haver o haurien estat percebuts amb un tal i nou caràcter que els podria fer o hauria fet pertànyer a una nova categoria que podem anomenar *artística*. Coneixements d'aquesta categoria haurien passat o passarien a constituir, amb una consolidació i una articulació temàtiques creixents - ídem (veure incís equivalent en el paràgraf anterior) -, el que coneixem, extensament, per *art*⁷.

Escau aclarir (veure supra) que hom dóna per feta l'existència d'una *percepció* (de quelcom determinat per algú determinat) - qualsevol cosa que sigui i com sigui aquesta percepció (i no sols referint-nos al passat) -, encara que del seu resultat pogués no desprendre's una categorització, ni una assignació expressa de categoria, i, en qualsevol cas, amb independència de la denominació que s'hi donés o s'hi doni.

Si ens remuntem prou en el passat, a èpoques pretèrites indeterminades (posteriors, i així successivament, a les anteriors), sembla que alguns dels coneixements d'aleshores haurien estat percebuts amb un tal caràcter que els

6. Recordem la denominació *Homo faber* (“el que fa”), no taxonòmica però corresponent a la, sí taxonòmica (en la arqueopaleontologia humana), d'*Homo habilis*, i diferent a la, també taxonòmica, d'*Homo sapiens* (“el que sap”); en la terminologia arqueològica és comú emprar, per cert, l'expressió *fàbrica* (o *indústria*) *lítica*, per a referir-se, precisament, a la producció, en pedra, d'aquell *homo*.

7. És ben interessant fer notar com l'artístic està relacionat amb el fabril, tal com l'etimologia revela: *ll. ars* = ofici (!) (i encara: *gr. tecné* = *ll. ars*); és a dir, art és inherent a ofici, tècnica, i a l'inrevés (per exemple, com s'entén en l'expressió “estat de l'art”).

hauria fet pertànyer a una categoria que podem anomenar *religiosa*. Coneixements d'aquesta categoria haurien passat a constituir, amb una consolidació i una articulació temàtiques creixents - com en les precedents -, el que coneixem, convencionalment, per *religió*⁸.

En una altra època, de localització tan imprecisa com l'anterior però no tan pretèrita, uns altres coneixements sembla que haurien estat percebuts com no posseint ja el mateix caràcter i, en conseqüència, els hauria fet pertànyer a una altra categoria de coneixements: la *filosòfica*. Amb una consolidació i una articulació - ídem - particulars, haurien passat a constituir el que en diem, en general, *filosofia*.

Seguint l'emergència dels coneixements al llarg de la història, i en èpoques més recents i localitzables, uns nous coneixements apareixen i són percebuts amb un caràcter que ja no permet adscriure'ls a alguna categoria prèvia i, llavors, donen lloc a una altra categoria: la *científica*. Igualment, amb la seva específica consolidació i articulació - ídem -, apareix el que coneixem, actualment, per *ciència*.

Abans d'exposar o, tan sols, conjecturar alguna categoria de coneixement continuadora de la seqüència - s'entén que temporalment posterior i encara més en el present (o anticipant el futur) -, escau dir que les ja esmentades, per descomptat, no exhaurixen les caracteritzacions, i categoritzacions, possibles del pensament/coneixement humà (veure nota 2).

Sigui dit sols a tall, igualment, exploratori ("arqueologia contemporània"), actualment sembla que hi hauria alguna percepció (veure supra) del fet que tot just estigui emergint algun nou tipus de coneixement, amb un caràcter sensiblement nou, tot i que encara potser de forma vaga o vacil·lant, que eventualment menaria a una nova (presumptament i relativa) categoria; diguem-ne (si més no, temptativament): *meta-empíricopositivista* (de fet, existeix el mot *metempíric*). Amb la seva eventual consolidació i articulació - ídem (també com en les precedents) -, apareixeria el que se'n podria denominar (no menys improvisivament i prenent com a referència la categoria prèvia i actualment predominant): *metaciència* o, potser, *metaraó* (dubto de si el prefix *meta* té l'accepció, segons el diccionari, corresponent al sentit semàntic inherent, per exemple, a "metamorfosi" o a l'inherent, per exemple, a "metafísica", o al d'una fusió ambdós) (de fet, estic pensant si el concepte i denominació d'aquest coneixement podria derivar del mot *intuïció*, o en requereix un altre).

8. Quant a la noció de religió, em reservo (fora d'aquest text) la meua pròpia consideració sobre la denotació i connotació del concepte i del mot (per derivació o distinció amb el concepte i locució "confessió (religiosa)").

* * *

A efectes de desplegament, i comprensió, conceptual d'aquest text, escau fer al·lusió al mot *paradigma*. Emparant-me en l'accepció amb la qual se soldria usar en un context epistemològic com el present, hom el podria emprar - amb un abast general - amb el sentit de (en un enunciat propi): "conjunt de principis i criteris que afiten i regulen un camp de coneixements, li donen coherència, en verifiquen la validesa, en vetllen el desenvolupament, n'inspiren l'aplicació, i, en darrer terme, en mantenen la identitat". Així hom podria parlar, per exemple, d'un paradigma religiós, d'un paradigma filosòfic o d'un paradigma científic, atenent als coneixements que els integren i que se'n deriven, amb llurs específiques i respectives característiques.

En aquest sentit, el concepte de categoria, tal com fins aquí ha estat introduït amb la finalitat de disjuntar i expressar alguna heterogeneïtat essencial o formal dels coneixements, no seria molt diferent del concepte de paradigma, tenint potser aquest un sentit, o un ús, més "dialèctic".

També escau fer algunes consideracions sobre la dinàmica de tot plegat. Per una banda, hom constata com les categories o paradigmes de coneixement abasten períodes d'història - a part de prou llunyans - prou llargs, de manera que es perllonguen de forma aparentment indefinida, fins, per exemple, als nostres dies; en una secció cronològicament transversal (però longitudinal pel que fa a un i concret lloc), hi hauria una composició variable d'uns i altres paradigmes simultàniament (fins a la darrera categoria assolida), tot i que, això sí, amb una predominança d'un o d'un altre - o un traspàs de la predominança d'un a un altre - en el curs de les èpoques.

Per una altra banda, hom (pre)suposa que hi ha o hi ha d'haver alguna mena de relació o connexió entre les categories; això podria equivaler a contemplar el tema que ens ocupa sota la perspectiva d'una *evolució* en la "categoria"⁹, potser no en termes pròpiament *evolucionistes* (tal com s'entén i s'aplica per exemple en la biologia evolutiva, d'arrel més o menys darwiniana o postdarwiniana, tanmateix sense ignorar-ho, sinó en la seva dimensió estricta de *canvi*). Igualment, tal com ja s'havia apuntat, hom no pretén extraure'n, necessàriament, una classificació de superioritat "evolutiva" entre categories (el mot *evolució* denota *canvi vers quelcom*, sense que això inexorablement sigui "positiu", alhora que *involució* denota

9. La noció de *categoria de coneixement* fins i tot podria tenir alguna relació amb el concepte i mot de *mem*, neologisme de l'*an. meme* (anàleg formalment a l'*an. gene*), encunyat per Richard Dawkins, a la seva obra *The Selfish Gene (El Gen Egoista)*, el 1976.

reversibilitat en el procés, sense que això forçosament sigui “negatiu”¹⁰.

Sigui com sigui, és possible articular una argumentació a propòsit de tot plegat, aplicant-se a l'elucidació d'una determinada concepció o interpretació del que implica; naturalment subjecta a les contingències des del principi advertides.

* * *

Fem, però, i encara que sigui de forma somera, algunes consideracions sobre les categories més amunt referides.

La categoria fabril és, no ja substancialment i eminentment, sinó exclusivament, manual i operativa. Tot i que hom no hauria d'excloure absolutament la coexistència d'un protopensament (s'entén que, per definició, humà), he optat - sobretot en atenció a allò de “si no ho sé no ho puc dir” - per considerar aquesta categoria en tant que simple *manufatura*, en absència o fent abstracció d'altres eventuais components. En efecte, la situaria just quan el gènere *Homo* (genèric, valgui la redundància) de la família *Hominidae* [de l'ordre *Primate* (en rigorosa nomenclatura taxonòmica)], estaria en el punt de llegar a l'espècie homo (específica, valgui també la redundància) el seu, aquest, *coneixement*; després de tot també es tractaria d'una activitat - la fabril - que es trobaria, per exemple, en alguna espècie animal del gènere *Pan* (de la mateixa família i ordre esmentats), d'alguna del qual (el ximpanzé i el bonobo) es coneix l'habilitat per a, no ja ni sols usar (ho fan algunes altres espècies fora de l'ordre *Primate*), sinó per a preparar (!) eines amb finalitat, diguem-ne, productiva (comunament: obtenció d'aliment).

Pel que fa a la categoria artística, invocant la connexió d'aquesta activitat amb la fabril prèvia, efectivament, tindrien en comú que és quelcom que *es fa* i *es fa amb les mans* (si més no segurament en les formes d'expressió més inicials, pròpiament materials o en suport material, i encara avui en moltes formes d'expressió de l'art). Nogensmenys, en aquesta categoria ja no és

10. Un dels temes de discussió clau i més actual (i clàssic, present ja per exemple en Pierre Teilhard de Chardin) respecte a l'evolució, és si aquesta té una *orientació* i, encara més, si té una *intenció*, és a dir, si l'evolució té una direcció intrínsecament determinada, i, en cas afirmatiu, si ha estat expressament establerta (per bé que no sabem les respostes, ni disposem, si més no per ara, de la manera de saber-les).

possible considerar el seu coneixement al marge totalment d'alguna forma de pensament.

La “fabricació” d'elements artístics i aquests mateixos elements, entrarien ja en l'àmbit del símbol i estrenarien, per tant, el pensament humà en el seu nivell simbòlic (encara amb pocs i rudimentaris “signes”), tot i que en un sentit i objectiu encara immediatament, també, productius: la representació de quelcom amb la finalitat de produir un efecte - material per descomptat (per exemple, caça)¹¹ - a través d'una *manualitat* (quelcom actualment també en certa manera a mig camí entre l'activitat fabril i l'artística, en el grau més establert del qual tenim l'anomenada *artesanía* (!)).

La categoria anomenada religiosa - reitero l'ús que faig, convencional, de la noció i mot -, situada la seva emergència en un tal presumpte moment tan remot de la història (o prehistòria) dels éssers humans, se suposa que hauria sorgit com a un - nou - coneixement, concomitant al sorgiment de la necessitat respectiva, en tant el grau d'evolució d'aquells humans ho comportaria - necessitat i coneixement - i en quant les categories prèvies ja no la podrien satisfer - la necessitat (possiblement aquest seria un mecanisme general).

Aquí, aquesta nova categoria de coneixement entraria en el que comunament conceptualitzem com a *pensament màgic*¹² - (relatiu a *màgia*). Com si sabéssim què vol dir això, i en aquell context de temps i espai! El que és interessant notar és com, també aquí, aquest coneixement es basteix sobre i des de l'anterior, tenint en compte que no és possible un pensament màgic (màgia) sense un pensament simbòlic (símbol). No cal dir que el pensament del que en podríem anomenar *paradigma* (així dit) *religiós* - per màgic que sigui - implica unes notables facultats intel·lectuals establertes, tals com discernir: passat/futur, jo/nosaltres//no-jo/no-nosaltres, acció/reacció (potser més que, i encara no, causa/efecte), bo/dolent (potser més que, i encara no, bé/mal); i conté una conjunció de característiques no menys notables: un origen habitualment atribuït a revelació, el paper integrant que hi juga una autoritat, la transmissió i desenvolupament en un marc genuïnament sectari -

11. No sabia exposar (amb un mínim de convenciment) l'experiència inherent a això per part del seu protagonista. He de dir que sempre m'ha semblat excessiva la interpretació “oficial” dels professionals en la matèria, sobre “què” significaven i amb “quina” intenció els “*homoes primitius*” feien, per exemple, les pintures de les caveres; amb tan poca, si no nul·la, informació complementària, opino que tenim (segurament jo també) una tendència clara, i no sols en aquesta branca del coneixement (també en la ciència teòrica en general), a la “sobre-atribució” (diria que per raons suspectes de narcisisme).

12. Em pregunto, igualment, si ho interpretem, també, amb una gratuïta i precipitada superficialitat i la mateixa tendència “sobre-atributiva”.

en l'accepció estricta i no necessàriament pejorativa del mot -, un objectiu salvífic, etc.

Quant a la categoria filosòfica - consecutiva a l'anterior -, succeiria la religiosa com a forma en què el coneixement pot ésser novament i distintament categoritzat, i ho faria en uns moments de la història qualificats ja, valgui la redundància, d'"històrics" - convencionalment lligat a l'existència i ús de l'escriptura, però, i abans què? -; en termes comparatius, entenc que és possible considerar si el coneixement filosòfic seria una evolució - tal vegada primer només una "variant" - del coneixement religiós, tenint en compte quines podrien haver estat les *primeres preguntes* (comunes) en una categoria i en l'altra, del tipus: què/perquè som, d'a on venim/anem, què/perquè són les coses, etc. Al mateix temps, tal com s'ha dit pel que fa a la dinàmica de tot plegat, ambdós paradigmes (religiós i filosòfic) haurien coexistit en el passat, i continuen desenvolupant-se simultàniament en el present (cadascun amb llurs transformacions).

Per cert, les característiques particulars del coneixement filosòfic tampoc no són tan radicalment dissemblants de les de l'anterior. Per exemple: l'origen especulatiu personal (en el sentit d'òntic), alhora que, segons com, no hi manca un cert misteri primigeni - d'on sorgeix i com sorgeix (el propi coneixement) -, l'autoritat o ascendent dels principis - no tant com, que també, de la persona: el filòsof (certament en algunes èpoques històriques, com, que coneguem, a la Grècia clàssica) -, la mesura i la manera en què aborda i proposa, sovint, una explicació ordenada de l'existent (*cosmos*), la influència i una capacitat d'adhesió prou considerables, el seu desenvolupament en un marc - que en diem escola (filosòfica) - que encara participa del concepte sectari, i l'objectiu destinat apreciablement també a "salvar" (pel propi coneixement) les persones, tot i que, en el coneixement filosòfic, en un cert sentit de realització de llur condició en el més ençà (no en el "més enllà", com en el coneixement religiós).

La categoria científica remet a uns coneixements que escau assenyalar que vénen de molt lluny - per si tinguéssim la tendència al típic "contemporàniocentrisme" (de fet, com de totes les categories, és una presumpció saber quan van començar a aparèixer). Sigui com sigui, com que, tal com s'ha dit, és mitjançant l'escriptura com en tenim efectivament testimoni necessari i suficient, l'aparició de la ciència convenim a situar-la, igualment, coincidint amb els, també anomenats, "temps històrics" - igual que la filosofia!

Al voltant de la ciència, o del considerat el paradigma científic, hi ha algun grau de nebulositat que no és fàcil discutir. Per exemple, la ciència no és un nou mode de pensament, però sí que és un nou coneixement (tal com aquí això s'entén i es tracta); si per una banda empra un mode de pensament ja aparegut i instaurat, evolutivament parlant: el pensament anomenat lògicoracional (sens dubte diferent, per exemple, del màgic) - el mateix que també empra, per exemple, la filosofia, una branca de la qual (la Lògica) en

proveiria el substrat, eidèticament parlant -, per una altra banda el seu avenç intrínsec en condició de coneixement i en assoliment de desenvolupament i aplicació rau en, o prové de, un mètode: el mètode anomenat empíricopositivista - notablement específic, gairebé hom pot dir que nucli denotatiu, del que hom ha convingut, i encara hom convé, a anomenar ciència, tot i que, com s'ha esmentat, també de base igualment filosòfica (!).

Tanmateix, com que resulta del tot inesperable que cap mode de pensament, amb cap mètode operatiu, ningú no el captinui perfectament - és ocios dir que cap coneixement no ho sigui, igualment, de perfecte -, al propi aplicant de l'un i de l'altre li pot succeir, o pot semblar-ho (adonant-se'n o no, reconeixent-ho o no), de vulnerar (potser fins i tot d'ignorar) l'extrem rigor del mateix; el resultat és una controvèrsia sobre si la pròpia (a voltes autoanomenada) ciència, compleix, estrictament, els seus propis requisits. Això ha estat i és així; només cal remetre'ns a cada volta que un científic corregeix un altre científic (per un error de mètode de treball, en principi empíric, o per una falla de mode de pensament, en principi lògic), (i hom no hi exclouria, humanament, també la incidència del grup-escola-secta). Qualsevol declaració d'excel·lència, ja no dic de primacia, del paradigma científic (del pensament lògic-racional i el mètode empíricopositivista, versus altres paradigmes), ha d'anar acompanyada de la correlativa reserva sobre les febleses o els límits de la seva aplicació real. I doncs, aleshores, què és ciència? ... (no és impossible que a vegades la resposta sembli del tipus, mitjançant un aforisme parafràstic: "allò que fan (o diuen que fan) els científics").

* * *

I què podem dir sobre tot això, des d'una perspectiva psicodinàmica? (en realitat: des d'una de les, probablement, possibles perspectives psicodinàmiques).

En primer lloc, podem preguntar-nos sobre quina relació hi ha entre una categoria de coneixements establerta i la categoria de coneixements emergent. No es tracta d'escatir el mecanisme - orgànic - que determina en l'ens humà, individualment i col·lectiva considerat, aquest procés (no em sento capaç de dir-ne res), sinó d'explorar tal com fenomenològicament sembla desenvolupar-se.

Així, l'aparició i successió de les categories podria tenir, per començar i d'entrada, alguna semblança amb l'aparició i successió de les conegudes - en el camp de la psicoanàlisi - fases de la libido en el model Freud-Abraham. En el que conceptualitzem com una evolució (de la libido), fonamentada en una psicofisiologia - "orgànica" - de l'espècie humana, sembla que una fase, i cada fase, sorgeix i es desenvolupa d'acord amb una capacitat-necessitat coherents de i per a l'individu, i l'espècie, i seguint una pauta temporal; les categories de coneixement podria entendre's que sorgeixen i es desenvolupen,

igualment, d'acord amb una capacitat-necessitat coherents de i per a l'evolució, més generalitzadament, de l'espècie, i també temporalitzada (en el seu context de temps i d'espai, per molt que sigui a gran o a petita escala).

No aniria desencaminat entendre que un fenomen i l'altre (evolució de les categories de coneixement i de les fases de la libido) corresponguin a aspectes diferents d'un únic i sol fenomen ontològic de l'espècie i de l'individu (en la seva dimensió ontogènica per a ambdós, atès que considero *espècie* com a ens-individu, en un altre pla), fonamentat en la mateixa i pròpia noció de libido: “(en la psicoanàlisi) impuls fonamental i força creadora de l'energia vital que brolla de l'instint o principi de vida ...” (Diccionari de la Llengua Catalana; Institut d'Estudis Catalans), el qual sembla del tot inherent a, i inseparable de, la *vida* (*pulsió de vida*).

Pel que fa al propi procés evolutiu de les categories, podria passar que en el mateix progrés, no ja el global sinó específicament el dels coneixements predominants en cada etapa, es desvetlessin variants paulatinament i diferenciades - i inèdites -, més o menys plurals o inconnexes, en relació amb el tronc central consolidat de la categoria de coneixement característic de l'etapa, o, alternativament, podria passar que en un punt determinat del progrés (potser sense saber-ne la raó, però sense voler dir que no en tingui, de raó), es produís un salt sobtat i més diferenciador en les característiques categoritzables del coneixement. En aquesta qüestió, es planteja un dubte crec que no resol, com no ho està per exemple en la teoria de l'evolució de les espècies, sobre si els canvis es produeixen a base d'una gradual selecció natural, o a base de sobrevingudes mutacions genètiques, no menys naturals per cert (veure nota sobre aquesta disjuntiva). En el tema d'aquest text, seria si l'evolució de les categories de coneixement es produiria a base de petites i successives variants temptatives i difuses i, aparentment, sense un protagonisme i protagonista identificables, o seria a base de “mutacions” *memètiques* (de *mem*, si escau aplicar l'analogia que he esmentat a la nota corresponent) a càrrec, se suposa, d'un *cas* (Subjecte?); al cap i a la fi, tot plegat també seria evolutiu.

Podria anar apareixent una certa insatisfacció més o menys inconcreta sobre com els coneixements, tal com els permet la categoria coneguda, resolen velles i noves qüestions o interrogants que l'individu i el grup acaren. Un tipus de pensament - per exemple, el màgic - podria ja no ésser suficient per a omplir i acomplir uns esquemes antròpics existencials determinats, mentre antics i nous recursos humans fornirien la capacitat que aspira a trobar l'objecte que la justifiqui, en relació amb aquella existencialitat; hi pot haver moltes motivacions, manifestes i ocultes, que condicionen els canvis, i així acabar apareixent una altra categoria. Però no s'abandona la categoria prèvia; la filosofia, com a exemple de nova categoria, entra en dialèctica - com no podria ésser d'altra manera - amb la religió, hi entra fins i tot en conflicte, aparentment fins i tot - pot succeir - tal vegada oposant-s'hi. El filòsof, però, no necessàriament deixa d'ésser religiós - fent abstracció del fet confessional

(veure també nota corresponent) -; el filòsof manté - o pot mantenir - un àmbit vivencial per a la religió, sense deixar de dedicar-se a una categoria de pensament que pretén completar i perfeccionar - com no ho havia fet l'etapa precedent - el coneixement.

Conseqüentment, sigui un o siguin molts els protagonistes, sigui un lent *descobrimient* o un ràpid *invent*, en el fons no es produeix, contra el que a vegades pot semblar o pot interessar que sembli superficialment - segons incidències o interferències d'ordre individual o col·lectiu que poden intervenir-hi -, un trencament entre les categories; en un estat posterior hi està present l'estat anterior (de fet, els estats anteriors, com en l'evolució de la libido).

El mateix hom pot dir, igualment, entre el tipus de pensament, i el coneixement, filosòfic i el científic (certament, la ciència "resol" qüestions que no ho fa la filosofia, per exemple, la medicina envers les malalties, o la física envers les màquines). I, igualment, no s'abandona la categoria prèvia, ni l'avantprèvia; apareix la dialèctica i el conflicte, però, encara igualment, el científic no renuncia a la filosofia (o no hi ha cap motiu racional perquè ho faci, si no és per aquelles interferències a què em referia), i no renega de la religió (o no és inexorable que ho faci, com a àmbit vivencial personal).

En resum, donat un individu i un grup humans coetanis (entre si), per exemple en l'època actual i global, donant per fet que la categoria de coneixement més recentment apareguda, desenvolupada i predominant és la científica, és plausible enunciar que l'individu (cada persona) i el grup (cada societat) conté i capté aquesta categoria alhora que totes les anteriors: filosòfica, religiosa, artística i fabril. Atenció: donat un (altre) individu i un (altre) grup humans coetanis (entre si) però no actual i/o no global, el resultat és diferent; en un individu i un grup *local*, és a dir, concret i independent, com, per exemple, en una persona i una societat (que ho són, i humanes que també ho són) indígena, per exemple, de l'Amazònia (no contactada, o no aculturada), la categoria de coneixement més recentment apareguda, desenvolupada i predominant pot ésser la filosòfica (tal vegada sols incipientment), si no ho és la religiosa (tal com aquí s'ha reputat de "màgica", amb la cautela que també s'ha esmentat), contenint i captenint aquesta categoria alhora que les anteriors: (religiosa), artística i fabril.

És interessant notar com això il·lustraria, i confirmaria, el caràcter successiu i evolutiu de les característiques i categories del coneixement. Per una banda, un individu i un grup així (els segons esmentats) estaria com en una altra i precedent etapa històrica (la seva), i, per una altra banda, estaria en una altra i precedent etapa d'evolució humana (la seva); per cert, el contacte amb un individu i/o un grup en una altra etapa històrica i evolutiva (deixant a part el fenomen de l'aculturació) - per exemple, pertanyent a la, així dita, *civilització occidental* - introdueix i produeix - segons les experiències hagudes - un *canvi* sobrevingut i sobtat en l'evolució, desencadenant, pel que

sembla, una acceleració - individual per descomptat, i social en grau variable - de l'adquisició i aplicació de les categories de coneixement posteriors (res connatural no impossibilita que un ianomani¹³ esdevingui, posem per cas, psicoanalista).

Ampliant l'analogia entre l'evolució categorial i l'evolució libidinal, amb aquestes successives etapes i el no abandonament - en el sentit i en el grau que sigui - de cap d'elles, podríem dir que un individu humà (i un grup social) té i manté una certa quantia de "fixació" a una i cadascuna de les etapes. En l'estat actual de què es tracti - el seu contemporani -, disposa del coneixement (torno a assenyalar la nota 2) general propi i característic de totes les etapes transcorregudes, i s'entén que està capacitat per exercir-lo - qualitativament per generalitat i quantitativament segons particularitat -; no gensmenys, la seva actuació efectiva, resultant d'una mixtura variable de les diferents i successives etapes i categories, estaria expressant i actuant una predominança més d'una o més d'una altra.

És interessant observar un doble fenomen que podria fonamentar-se en això i derivar-se d'això.

13. A propòsit del nom d'aquesta tribu (ianomani => ia-no-mani), la meva hipòtesi (no sé si original) és que té el significat de "jo(nosaltres) sóc(som) home(homes)", és a dir, contra el que podria semblar o podríem pensar (i diria que ho fem) de creure que és, realment, una denominació pròpia i específica ("el nom de la tribu"), no és res més que una (auto)declaració genèrica d'identitat i naturalesa humana. Així, m'ha semblat que en altres denominacions de tribus d'aquest tipus - no sols a l'Amazònia -, tal com sembla que s'autoanomenen ells mateixos - quan se'ls pregunta, per exemple, "Vosaltres qui sou?", volent demanar pel nom específic de tribu -, hom pot trobar igualment aquesta construcció lingüística a partir de la mateixa arrel "ma" / "m" (o assimilable); d'acord amb això, resultaria que aquests individus i pobles aborígens tindrien clar el que són (homes) i així sols es definirien primàriament i genèrica (potser no havent hagut la necessitat, en pobles prou primitius, d'una denominació secundària i específica, com ho serien les denominacions nacionals), de manera que quan algú els pregunta "qui sou" la resposta, òbvia!, és "som homes" (dient-ho amb les lògiques diferències idiomàtiques).

Segons la meva mateixa hipòtesi aquesta arrel seria comuna (atesa la seva, més hipotètica, ubiqüitat) a diverses llengües del món (principalment indoeuropees, però potser no exclusivament), i podria tenir el seu origen, eventualment, en un mot sànscrit (antiquíssim): "Manu", designant en la mitologia índia el "prototipus (s'entén que mític) de l'home", una mena de déu/semidéu (segons sembla etimològicament provindria, en el propi sànscrit, del mot significant "ment"; aleshores, "home és el qui té ment"). Una possible mostra de tot plegat, seria els mots en diversos idiomes, tals com "home(n)" (cat., forma en desús), "man" (ang.), etc. [altres idiomes (evidentment "seleccionats" però prou diversos i representatius): "muz" (txec), "manasa" (gujarati), "mess" (estonià), "mtu" (swahili), "mannen" (suec), "manitan" (tàmil), "mnus'y" (tai)].

Per una banda, el conegut fet que una persona o determinades persones tenen una particular i especial inclinació vers un tipus de “coneixement-exerciment” específic (categoritzable, per exemple, en els aquí conceptualitzats), i en el que poden - solen, o no - ésser particularment i especialment competents, per exemple: els qui semblen estar dotats per i/o estar aplicats - de forma “innata”(!)? - a l’acció manual, a la creació artística, a la devoció religiosa, a l’especulació filosofia, a la recerca científica...; talment sembla que hi hauria unes *tòniques* mentals en què el conjunt dels ésser humans (la humanitat) es distribuïria, i des de les quals hom (cadascú) faria - si més no hipotèticament o potencialment - la seva específica i individual aportació; per descomptat que cadascuna d’aquests persones participaria de l’estadi evolutiu categorial corresponent al seu grup i època (per exemple, el corresponent a la categoria de coneixement científic, en la nostra anomenada *civilització occidental*).

Per una altra banda, hi hauria el fet que en el capteniment d’una persona o determinades persones (potser, en general), tot semblant, o essent evident, que tenen assolit el mètode empírico-positivista - i per descomptat el pensament lògic-racional - de la categoria (que he anomenat) científica, tanmateix hi seria detectable, i identificable, un tipus també de “coneixement-exerciment” que expressa i actua més altres tipus categorials - qualitativament o quantitativament, premeditadament o inadvertidament -, s’entén que en algun possible detriment o en alguna possible contradicció amb aquella categoria actual (científica). Un fenomen i l’altre no són el mateix.

Una conjectura al respecte és que hi podria haver una evolució denominable *nominal* i una altra denominable *factual* de les categories de coneixement - com podria ésser-hi en l’evolució de les etapes de la libido [tal com ja he plantejat en un altre treball (E. Mauri, 2008)], de manera que hi hauria una categoria nominal i una categoria factual que cada individu i, per extensió, la humanitat hauria assolit, i contindria (la nominal) i captindria (la factual). Així, el “científic” que *en lloc* d’experimentar especula (sovint malament), el “filòsof” que *en lloc* d’especular (en principi bé) dogmatitza, el “religiós” que *en lloc* de mitificar (generar un relat, més o menys transcendent) formalitza (preval el ritu, més o menys esteticista), o l’“artista” que *en lloc* de simbolitzar cosifica (“la cosa en si”); ja no diguem, per exemple, el “científic” que dogmatitza (la genuïna ciència!), o el “religiós” que cosifica (la genuïna fe!).

A desgrat que una societat¹⁴ consideri haver assolit un estadi evolutiu del coneixement determinat, i es qualifiqui a si mateixa com contenint i captenint una determinada categoria d’aquell, per exemple la de la ciència, per poc que

14. A partir d’aquí, si no dic el contrari, prendré com a referència la nostra societat i civilització (dita “occidental”), esdevinguda actual i global.

hom escrutí els seus actes, hom hi descobrirà uns components, no gens escadussers, corresponents a altres predominances de categoria. No és que els individus d'aquesta societat no hagin adquirit el pensament lògic-racional i el seu ús, no és, tampoc, que no disposin del mètode empírico-positivista i la seva aplicació - a desgrat que, com havia fet notar bastant al principi, alguns individus d'algunes societats puguin no saber-ne els noms ("parlar en prosa sense saber-ho"), i tenint en compte que el pensament i el mètode no estan presents en el mateix grau en tots els individus -, sinó que la qüestió és si el capteniment real i final hi correspon (s'entén que en un mínim suficient i necessari per a poder conceptualitzar-lo, no *apriorísticament*, de tal, per exemple, categoria científica).

A vegades sota l'aparença espontània, i també sovint sota l'etiqueta (auto)posada, de coneixement científic, és fàcil descobrir *quant* (poc, relativament és clar) hi ha de coneixement d'aquesta categoria, i *quant* (massa, per al que escauria) hi ha de coneixement d'altres categories pre-científiques; és a dir, fins a quin punt no hi ha prou mètode empírico-positivista (o es vulnera), i n'hi ha d'especulatiu o àdhuc de màgic (això sembla que tindria una certa analogia amb la dialèctica i disjuntiva entre fins a quin punt els actes humans estan, en major o menor grau, regits per la raó o no; per exemple, per l'emoció). Atenció: no m'estic centrant en el subjecte científic i en l'activitat científica - que també hi és d'aplicació -, sinó en el capteniment de l'individu mitjà i en la seva actuació quotidiana, que, se suposa, es regeix per la mateixa categoria de coneixement (tot això, tal com aquí es formula aquesta noció i la seva utilització discursiva). La qüestió, doncs, és que semblaria haver-hi un estadi categorial nominal, el qual hauria estat assolit evolutivament per l'individu i el grup humà (en el seu devenir i estat històric corresponent, en termes de temps i espai), segons i mitjançant el qual estaria situada alhora que avançaria l'espècie, i hi hauria aparionadament un estadi categorial factual, segons i mitjançant el qual l'individu i el grup humà exerciria l'actuació ordinària (implicant-hi i condicionant-hi l'espècie, i incloent i influint la relació intersubjectiva). En altres paraules, el capteniment considerat comú i normal de l'individu i en la societat, incorpora i expressa, en bona proporció, les característiques de totes les categories de coneixement, per exemple les pre-científiques (filosòfica, religiosa, artística, fabril), en el sentit que fins i tot contenint i captenint la categoria darrera assolida, s'entén que la científica (per mode de pensament i mètode operatiu), de fet conté i capté, al mateix temps i en la proporció que sigui, aquelles altres prèvies.

Resulta no menys normal, per evident, que aquest fet sembla inherent a la naturalesa de l'espècie humana (potser també a la naturalesa de la, pròpia, natura), de manera que les diferents categories d'actuació (per dir-ho així, correlatives a les de coneixement): la fabril, l'artística, la religiosa, la filosòfica i la científica, totes elles coexistirien i coadjuvarien - necessàriament!? - a l'acció general de la humanitat.

Encara hi ha, tanmateix, alguna altra presumptiva derivació del fet (presumpte) que hi hagi una categoria nominal i una categoria factual i uns graus d'assoliment i de captament variables entre diferents individus. Per una banda, això tal vegada explicaria directament el fet (observable) de l'especialització en la posició i funció dels individus en el conjunt de la (respectiva) societat, i, per una altra banda, i com a un aspecte especial d'això, podria explicar l'altre fet (també conegut) de l'existència del que considerem i coneixem com a *castes* - sigui sota unes formes manifestes tradicionals, o sota formes latents modernes. En efecte, per a cada categoria de coneixement factual - factual i no nominal, puix que al·ludim a un pla pràctic i no teòric -, hi ha un tipus de membres i un nombre limitat de membres de la (d'una) societat que es *dedica* a la categoria d'actuació correlativa, a l'activitat corresponent; per exemple: Els Científics, Els Filòsofs, Els Clergues, Els Artistes, Els Obrers (aquells anteriors en nombre tirant a petit, aquests darrers en nombre tirant a gran); com es pot veure, he aplicat el patró "castes" als col·lectius implicats (amb inicials amb majúscules), fent una correspondència amb les categories de coneixement.

En una ampliació del patró, en relació amb alguna altra *casta* de les considerades "clàssiques", hom pot completar-ho amb altres classes i col·lectius. Uns serien Els Militars (s'entén que en l'escala d'oficials i en nombre limitat), la qual hom podria considerar una sub-classe "qualificada" de la categoria fabril (complementàriament, formant part i ben nombrosa de la mateixa categoria, hi hauria la tropa, els obrers "no qualificats" de la milícia); sembla que la posició i funció militar té molt un caire, directament i materialment, de *fer-actuar*, i fer-ho amb les mans (la lluita és corporal) i amb eines (la lluita amb armes). Uns altres serien Els Aristòcrates (per descomptat que en nombre ben restringit), la qual podria suposar-se una sub-classe "derivada" de la categoria religiosa (en aquesta casta, com en la d'Els Clergues, tot i que hi hagi rangs, no hi ha membres "no-qualificats", és a dir, *per se* es tenen tots els atributs essencials; per exemple, un bisbe, i el bisbe de Roma: el Papa, no és més sacerdot que tot sacerdot); en aquest cas sembla que la posició i la funció aristocràtica incorpora i aporta el caire *cerimonial-venerant*, potser per i expressat per allò de "per la gràcia de Déu" (en la mateixa categoria religiosa és molt rellevant la *sacralitat-solemnitat* de la jerarquia i de la transmissió de l'atribut, per exemple "el Bisbe investeix el Sacerdot", com "el Pontífex investeix/investia el Rei" i "el Rei investeix el Marquès, etc.").

És interessant, però, assenyalar com també aquests àmbits peculiars (militars, aristòcrates), tot i ésser aparentment més estancs i estables, en la línia de la mateixa i general evolució (totes les castes), i del tot coherentment amb l'evolució humana inherent al constructe que aquí es proposa (les categories i la seva successió), no estarien exempts d'elements més o menys connectats amb les altres categories [per exemple, el *músic militar* (artística+fabril), el *capellà militar* (religiosa+fabril), l'*estrateg militar* (filosòfica+fabril), el *científic militar* (científica+fabril), o el *filòsof-erudit*

aristòcrata (filosòfica+religiosa), el *científic-explorador aristòcrata* (científica+religiosa), algunes més o menys sincròniques o anacròniques amb els temps presents].

Abans, hom ha parlat, per analogia entre les categories de coneixement i la dinàmica de les fases de la libido, del concepte de fixació (a més de la noció de nominal i factual); ara hom pot referir-se, seguint la mateixa analogia, a la regressió. Sense entrar a repassar el propi concepte i les seves possibilitats (des del punt de vista específicament psicològic i metapsicològic), podem sotjar les seves eventuals ocurrències i els seus efectes, en relació amb la dinàmica de les categories de coneixement aquí estudiades.

La humanitat en el seu conjunt, un i cadascun dels grups socials que la componen - a les diferents escales en què això pot ésser considerat: societat transterritorial-transtemporal (una *civilització* al llarg del temps i en una gran regió planetària), societat o comunitat nacional, societat o col·lectiu local, altres -, un i cadascun dels individus personals que, al seu torn, també els componen, es troben diacrònicament, en el seu devenir existencial, amb situacions o esdeveniments diversos que poden constituir o ésser percebuts com una agressió, un conflicte, una pèrdua, una frustració, etc. - és a dir, vicissituds, reals o figurades, d'alguna manera adverses -, que *estressen* el subjecte corresponent - en el context d'aquest estudi, el subjecte seria principalment el grup humà, i les vicissituds que li sobrevindrien serien d'una certa importància col·lectiva -, de manera que, a semblança de en la psicologia individual, el grup experimentaria una ansietat (el seu equivalent col·lectiu) que, segons la seva magnitud, posaria en marxa les defenses (!) corresponents. Així, des de la (fase) categoria més evolucionada presumptament assolida, hom regressaria (sense entrar, com deia, en una exposició metapsicològica) a una de les (fases) categories de coneixement precedents, captenint-se predominantment, llavors, segons les seves característiques, capacitats i necessitats intrínseques (això s'entén que duraria o hauria de durar un cert temps); per exemple, des de la categoria científica (pensament lògic-racional i mètode empírico-positivista, amb els seus assoliments - en teoria - objectius) a la categoria filosòfica (s'entén que en les formes "trastornades", per exemple, en la confusió lògica o l'evasió *bizantina*), o a la categoria religiosa (ídem, per exemple, en el fanatisme màgic o la croada anti-ínfids), o a la categoria artística (ídem, per exemple, en l'obsessió per les formes), o a la categoria fabril (ídem, per exemple, en l'acció incontinuada¹⁵).

15. Vull apuntar com totes aquestes formes "defensives", donada la que sembla que és la naturalesa humana (si més no com la coneixem fins ara i actualment), tal com també s'ha apuntat pel que fa, en general, a totes les categories de coneixement, tenen un paper efectiu en el capteniment humà, individual i col·lectiu, inclòs el resultat de violència (!), la qual seria la manifestació exterior

Hauria d'ésser fàcil trobar al llarg de la història, i en l'actualitat (dissortadament), exemples de llocs i moments en què hom pot entreveure aquests "trastorns" de la posició-acció humana-social (quelcom homòleg a les dinàmiques tipus "posició esquizo-paranoide / posició depressiva" o "supòsits bàsics", en la psicologia dinàmica).

* * *

Ara voldria preguntar-me sobre el punt present de l'evolució d'aquesta hipotètica categorització del coneixement, i sobre el, encara més, hipotètic devenir d'aquesta evolució.

En l'apartat dedicat a l'exposició de les diferents i successives categories de coneixement, culminant en la categoria científica, i la ciència, havia afegit: "... actualment sembla que hi hauria alguna percepció ... del fet que tot just estigui emergint algun nou tipus de coneixement, amb un caràcter sensiblement nou, tot i que encara potser de forma vaga o vacil·lant, que eventualment menaria a una nova ... categoria ..."; naturalment, això podria ésser, i acabar essent, sols una percepció (meva!?) Es tracta, doncs, de quelcom força elusiu, i argumentar-ho és força difícil, si no temerari.

Qualsevol al·lusió a alguns tipus de pensament, i especialment a alguns tipus de comportament, que hagi anat apareixent, pot ésser del tot opinable, si no discutible; per això opto, francament, per no arriscar-m'hi més del compte. Per exemple, també deia: "... (de fet, estic pensant si el concepte i denominació d'aquest coneixement podria derivar del mot *intuïció*, o en requereix un altre) ...". Es tracta d'explorar i conceptualitzar si des del passat segle XX, i en el seu curs (més enrere se'm fa encara més difícil), apareixen mostres i propostes de substantivació de la intuïció, com a mètode de coneixement (certament, algunes es troben o es mouen amb propietat o no, més o menys implícitament o no, en àmbits temàtics i grupals diguem-ne no convencionals, tals com "pacifisme", "ecologisme", "newage-isme ('aquarisme')", etc., vaja, i en un sentit lax, dintre d'un anomenat "alterisme" - expressament entre cometes -, però no únicament).

i extrema del grau major de *regressió* (tal com s'ha estat exposant en aquest paràgraf) a la categoria de coneixement més primerenca, la *fabril* (vaja, per continuar la transposició entre el constructe teòric aquí plantejat i la metapsicologia dinàmica, l'equivalent del "*acting out*"); també, després de tot, l'activitat humana corresponent a la categoria de coneixement anomenada *fabril*, consisteix ordinàriament en el fet d'exercir *violència* (si es vol en un sentit figurat) sobre el material subjecte a l'actuació, sigui a cops de martell o amb raigs làser.

En efecte, no únicament. Així podem preguntar-nos pel significat nou, fins i tot revolucionari, que algunes manifestacions de l'acció humana semblen haver aportat en les darreres èpoques (incloent-hi el segle passat i, possiblement, les darreries de l'anterior a ell), en àmbits de la vida individual i de la cultura col·lectiva de notable importància i influència, i, per altra banda, prou convencionals i reconeguts, adscribibles a les correlatives categories de coneixement (inclosa la ciència!), per exemple: ... (de la fabricació no se m'ocorre res, potser perquè és tan difícil de "separar" de la seva materialitat) ... L'art abstracte i surrealista (de l'artística) ... La religiositat espiritualista o orientalista (a occident, és clar) (de la religiosa) ... La filosofia de la incertesa (de la filosòfica) ... La física quàntica (!) (de la científica).

La qüestió rauria en si de forma incipient apareix, si és que existeix, un mètode de coneixement diferent al que emprava el pensament lògic-racional (concretament l'*empíricopositivista*); si hi ha una forma de coneixement que *no passa* per la raó, si més no de la manera que l'entendem (queda clar que aquesta raó s'assimila a un mode i un mètode, en termes corrents, molt exigents, i per això restrictius, tant que hom pot arribar a pensar si, aleshores, pot *deixar coses fora*). Després de tot, no és segur que la raó ho pugui *conèixer* tot; pel que fa a aquesta presumpta limitació, un enunciat afirmatiu tal com "la raó ho pot (arribar a) conèixer tot" és cert que no es pot demostrar, però no és menys cert que tampoc no s'ha pogut falsar - clar que això es tramita des del camp i amb les regles pròpies del mateix mode i mètode lògic-racional i empíricopositivista (!?). Comptat i debatut, optaria per la continuïtat de la validesa de la presumpció de l'enunciat sobre el coneixement a través de la raó.

Tanmateix, opino que en moltes qüestions (m'hi he trobat sovint) de molts tipus, en arribar a un determinat ordre de magnitud d'inquiriment (desenvolupament "a fons i endins"), hom es troba davant d'una paradoxa, o d'un hiat (no ho dic jo, ho diuen D.W. Winnicott i W.R. Bion); talment hom arriba a un punt, com també ha estat dit, que quelcom "*no pot ésser conegut, si no sigui*" (Conegut = raó *versus* Sigut = ... ?)

Remetent-me un altre cop al que havia dit en les primeres parts d'aquest estudi, aquesta hipotètica posterior categoria - veure'n els primers i els darrers esments en aquest text - es podria denominar directament i planament, *categoria intuïcional*.

Escau, però, establir (segons criteri meu) que *tot necessita pensament*, és a dir, no és que la intuïció no sigui, també, *pensament* (encara que no sigui racional, en el sentit, repeteixo, empíricopositivista); hi ha pensament en la intuïció, en la raó (científica o filosòfica, ambdues lògic-racionals), en la devoció (religiosa), en la creació (artística) i, igualment, en la manualitat-manufactura (encara que en els seus orígens sigui protopensament). Perquè hi ha allò propi de l'home, allò que el fa home: Ment!

* * *

Encara voldria i hauria de referir-me a la teoria psicoanalítica i a la psicoanàlisi (en les seves diferents modalitats d'aplicació).

Una hipòtesi que plantejo és que la psicoanàlisi ja pertanyi (nascuda a cavall del traspàs entre segles XIX i XX) a aquesta nova i naixent categoria metacientífica / intuïcional de coneixement. Fent abstracció de components fonamentals, i diria que definitoris, de la teoria i de la teoria de la tècnica (per exemple, l'inconscient, o la transferència), entenc que hi ha dos elements claus, de mètode!, que poden perfectament (és un dir) concordar-hi i sustentar la hipòtesi; són: l'ASSOCIACIÓ LLIURE i l'ATENCIÓ FLOTANT (!); ni una ni l'altra no tenen ni una base ni un exercici lògic-racional; tanmateix, generen coneixement (!).

La psicoanàlisi és (o pot ésser) un mode de pensament, amb un mètode de coneixement diferent i nou (relativament)¹⁶, en la continuació de l'evolució de les categories de coneixement aquí exposada (tal vegada formant part de la nova *intuïcional*).

A tall de concentrat de tot l'exposat, relatiu a l'evolució del coneixement i des d'una perspectiva psicodinàmica, podem imaginar un procés de desenvolupament i maduració integral i integrada, a través de les successives categories, de l'estat i funció mental de l'ésser humà (i el grup social).

En el començament, l'ésser humà *actua* [categoria fabril; trasllada les pulsions, les necessitats primàries, de naturalesa biològica, a l'acció més o menys directa i immediata (sense mediació, o quasi, de (proto)pensament, o com a "pensament operatiu")]; després *desplaça* [categoria artística; quan (sols) *actuar* no és (prou) solució, la satisfacció, o insatisfacció, de les necessitats s'externalitza en elements externs elementals (valgui tota l'expressió), per exemple, les pintures, els amulets, en tant que signes o símbols (primer com a "equació simbòlica" dels propis objectes, després com a incipient representació)]; després (es) *defensa* [categoria religiosa; quan *desplaçar* no és suficient, hom genera una para-realitat (màgica / "espiritual"), primer molt simple i de mica en mica més complexa (pot arribar a ésser-ho molt), en i amb la qual administrar les ansietats paranoïdes (no tant esquizo) i depressives]; després *conjectura* [categoria filosòfica; quan

16. Això, eventualment, supera la discussió sobre si la Psicoanàlisi és (una) ciència, o no ho és (o una tecnologia, segons com s'entengui, o algun altre recurs des d'altres apuntaments dialèctics).

defensar(-se) no té o no forneix la consistència necessitada, les mateixes preguntes (per què, per a què) cerquen resposta en la pròpia capacitat pensadora de l'ésser humà]; després *experimenta-racionalitza* [categoria científica; quan *conjecturar* no respon ni resol totes les preguntes ni totes les necessitats (no s'ha d'entendre en un sentit únicament ni principalment material, sinó igualment psicològic), l'ésser humà exigeix (més que demana) *controlar*, mitjançant la raó i l'experimentació, en la cerca del (se suposa que tranquil·litzador) domini de l'existència i el món] ... i en aquest estadi (se suposa) estem ... ulteriorment ... [categoria intuïcional; l'individu (i el grup social) viu el coneixement (l'“INSIGHT” en el procés psicoanalític en seria una experiència)].

Això mateix, una mena d'*història* (evolutiva) de l'espècie humana (des del seu naixement fins a la seva edat actual), hom pot assajar de transposar-ho, anàlogament, a una mena de *biografia* (també evolutiva) de l'individu humà (des de nou nat a edat d'adult) - com una ontogènesi, tal com s'havia esmentat cap al principi, de l'individu i de l'espècie (individu). El nadó, primer *fa*, i només pot fer això: fer [categoria fabril; i, atesa la immaduresa amb què neix el cadell humà, solament pot fer amb el cos: menjar, excretar, cridar, *actuant* també les seves necessitats, igualment sense o quasi (proto)pensament]; l'infant petit, o no tant, *representa* [categoria artística; comença i aprèn a dibuixar (amb els dits i pintures, per exemple) a modelar (amb les mans i plastilina, per exemple), tot *desplaçant* a signes i símbols les representacions dels objectes, mentals i materials]; l'infant més grandet o latent, *creu* (en la doble accepció d'obediència i de devoció) [categoria religiosa; esdevé dòcil i devot, adaptat a la *màgia* de l'autoritat i les normes, com es manifestaria (prenent com a mostra la nostra civilització judeo-cristiana), per exemple, anant a catequesi, rebent el sagrament de la comunió, essent escolanet (en l'entorn cristià secularment ha estat així i tot just en els darrers temps estaria canviant o essent substituït, o en altres entorns, per exemple, anant a les madrasses)]; l'adolescent, directament, *filosofa* [categoria filosòfica; rumia, polemitza sobre el sí i el no de totes les coses, començant per “qui és ell”, i, no cal dir, es revoluciona envers l'autoritat i les normes]; l'adult (jove, no per edat i a qualsevol edat, segons la meva tesi; veure el treball publicat citat) *posa seny i produeix*, és a dir, raona-racionalitza (els pros i els contres) [categoria científica; es relaciona i treballa d'acord (se suposa) amb el pensament lògic-racional i el mètode empíricopositivista (calcula, comprova, rectifica, etc.) que ja és molt ...] ... i en aquest estadi (se suposa) estem ... ulteriorment, l'adult real (veure ídem) [categoria intuïcional; l'adult (ara sí madur, ontològicament, no per convenció cronològica o social) *és i crea* (o això és el que m'imagino)].

Per acabar, recordant l'advertiment sobre la qüestió de la gradació qualitativa o superioritat evolutiva entre les categories (en un cert sentit sí, en un cert sentit no: una paradoxa / un hiat), val a dir que totes (fabril, artística, religiosa, filosòfica, científica ... intuïcional) estan presents indistriablement en l'ens humà (des del principi, individual i d'espècie), per naturalesa! A més,

en el procés de l'evolució, hom podria dir que en cada avenç, totes les categories seria com si coneguessin un nou avatar evolutiu: la fabril ja no és la mateixa quan ja no està sola i ha aparegut l'artística, i l'artística quan ja no és la darrera i ha aparegut la religiosa, etc., ni tampoc aquella primera fabril havent-hi ja aquesta religiosa, i així successivament diguem que en totes les "combinacions", quan, al capdavall, amb la més recent categoria científica, ja tampoc res no és igual per a les categories precedents fabril, artística, religiosa i filosòfica; i ja no diguem que, donada o suposada una nova categoria intuïcional, aquesta tampoc no deixa de transformar, re-editar evolucionadament, les anteriors, amb unes "noves" categories fabril, artística, religiosa, filosòfica i també científica (el cas més actual i novador és el de la interpretació quàntica de tota la física, fins ara clàssica, amb la relació entre "realitat objectiva" i "observació conscient", és a dir, entre matèria i consciència), i el que sigui en endavant... Això és el que aquest assaig ha intentat de revisar i proposar.

RESUMEN

El conocimiento en el ser humano, en tanto que especie, aparecería, en estratos sucesivos de la evolución, en forma de categorías diferentes de conocimiento; las categorías serían: fabril, artística, religiosa, filosófica y científica, y eventualmente una categoría emergente, intuïcional.

El logro y expresión de las categorías tendría un aspecto nominal y otro factual (como en las fases de la libido). Las categorías de conocimiento podrían explicar la disposición diferente de los individuos, y estar en el sustrato de las castas sociales; también sería posible una transposición entre categorías y estados evolutivos, en términos psicodinámicos, de la especie humana y del individuo humano.

SUMMARY

Knowledge in the human being, as a species, would appear, in successive strata of evolution, in the form of different categories of knowledge: manufacturing, artistic, religious, philosophical and scientific, and eventually a further, emergent category, intuïcional knowledge.

The attainment and expression of the knowledge categories would have a nominal aspect and a factual one (as with the phases of the libido). The categories of knowledge could explain the different dispositions from one individual to another, and be located in the very substratum of the social castes; a transposition would also be possible between categories and evolutionary states, in psychodynamic terms, of the human species and the human individual.

BIBLIOGRAFIA

- ABRAHAM, K. (1924). *Psicoanálisis clínico*; cap.: *Un breve estudio de la evolución de la libido, considerada a la luz de los trastornos mentales* (edició de 1980). Buenos Aires, Ediciones Hormé
- DAWKINS, R. (1976). *The selfish gene*. Oxford, Oxford University Press
- MAURI, E. (2008). “Un model per a la conceptualització de l'evolució ontològica, des de la teoria psicoanalítica”. *Revista Catalana de Psicoanàlisi*, XXV, 1, pp. 109-127